

Zápis

z obhajoby disertační práce **Jitky Balcarové**

konané dne 25. září 2012

Téma práce: „**Jeden za všechny, všichni za jednoho!**“ **Role Bund der Deutschen a jeho předchůdců ve veřejném prostoru českých zemí 1918-1938**

Přítomni: prof. Jakubec, prof. Jančík, prof. Kubů, prof. Efmertová, prof. Jindra, doc. Rákosník, doc. Šouša

Předseda komise **prof. Jakubec** zahájil obhajobu a představil přítomným kandidátku.

Prof. Kubů (vedoucí práce) seznámil přítomné s průběhem doktorského studia kandidátky. Označil ji za „renomovaného“ badatele v oblasti, která je interpretačně velmi náročná, zdůraznil význam zvoleného tématu. Pojem „sudetský Němec“ – kandidátka se s ním velmi dobře srovnává (pojem nikoliv primárně geografický, ale politický, vyjadřuje určitou identitu a právě s touto konstrukcí velmi zdařile kolegyně pracuje). Práci doporučil k obhajobě.

Dr. Balcarová seznámila přítomné se svou prací (power point prezentace). Vymezila předmět svého bádání a cíle výzkumu (německé nacionální „obrné“ spolky na podporu a rozvoj tzv. hospodářské državy- zemědělství, průmysl, peněžní ústavy, trh práce), seznámila přítomné se stavem výzkumu, literaturou a prameny (nesourodost, bohaté využití periodik); představila metody výzkumu (pro I. vznik a vývoj spolků, II. spolkové akce, hodnoty, efektivita apod.) Prezentovala výsledky (závěry) své práce- spolky coby prostředek a komponenta nastupujícího nac. hnutí, nacionálně mobilizační a propagandistická funkce, spoluutváření politické kultury a mentálních struktur Němců, „národ“ coby osudové pokrevní společenství – jako nejvyšší hodnota; sudetoněmectví - budování funkční a komunikační infrastruktury. Svou prezentaci doplnila obrazovým materiálem.

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků.

Prof. Jindra (oponent) v úvodu vyzdvihl aktuálnost tématu. Zdůraznil kontext zemský (böhmisch) patriotismus x přilnutí k německému národu (zlom v myšlení Němců v českých zemích na přelomu 19./20. století). Za velký klad práce označil časové zaměření práce na první republiku. Zdůraznil význam obranných spolků v kontextu utváření „veřejného mínění“ – možnost využití rozhlasu, televize, tisku – dotazuje se proto kandidátky na složení jednotlivých redakcí. Zdůrazňuje obrovský záběr pramenné základny, práce působí jako „vyzrálé vědecké dílo“ a to včetně úvodu, kladně hodnotí výklad terminologie. Drobné poznámky: 1) možnost využití materiálů z nacistického Německa- např. (práce k říšským organizacím na podporu Němců v zahraničí či

k německému imperialismu, Koloman Gajan a Gerhard Fuchs) 2) podcenění pramenných materiálů z Rakouska. 3) bylo by vhodné používat termín „multiplikační efekt“. 4) očekával by větší pozornost věnovanou Verein für das Deutschtum im Ausland (spolek pro Němce v zahraničí). Celkově označil práci za zdařilé dílo s vysokou vědeckou úrovní, vřele doporučil k obhajobě.

Doc. Šouša (oponent) – V úvodu vyzdvihl rozsah práce, závažnost tématu („hypernacionální myšlenky v českých zemích nebyly novinkou 30. let, nýbrž zde měly hluboké zakořenění“). Zdůraznil obrovskou šíři pramenné základny, nezpochybnitelnost výzkumu. Velmi pozitivně hodnotí: výklad o svazech Němců; hluboké pochopení fenoménu hospodářského nacionalismu v prostoru českých zemí, velmi silnou stránku práce tvoří rozbor sociálního statusu („typický člen Bundu“), medailonky (zalidnění práce). Navrhuje doplňkové diskusní téma: vztah nacionálně obranných spolků k rasovým otázkám a speciálně k eugenic. Vřele doporučuje k obhajobě (pokud by mohl, tak s vyznamenáním).

Dr. Balcarová poděkovala oběma oponentům za posudky a soustředila se na jednotlivé poznámky v posudcích. V reakci na připomínku **prof. Jindry** – ohledně pojmů zemský patriotismus x nacionální příslušnost vycházela ze skutečnosti, že když se někdo stává členem spolku, dává tím jasně najevo, kam a k čemu se hlásí. Tedy, že se chce podílet na rozvoji německého nacionálního hnutí, akceptuje jeho cíle a že se rozhodl pro identifikaci s nabízenou kolektivní identitou německého národa. Co se týče zařazení procesu do formování veřejného mínění – cíleně pracovala s pojmem „politická kultura“. Kandidátka připouští, že detailněji nerozebrala otázku redakcí – pouze jeden kalendář a časopis „Bundesbote“, je to otázka dalšího prohlubování tématu. V reakci na poznámku ohledně možnosti využití rakouských archivů uvedla, že je to pouze otázka „času“ a „financí“. Kandidátka připustila, že se dosud nesešla s termínem „multiplikační efekt“, ale místo toho pracovala se „strategií propojení“. Bližší analýza Verein für das Deutschtum im Ausland je odvislá od rozsahu práce.

V reakci na posudek **doc. Šoušy** připustila **dr. Balcarová** možnost krácení úvodních kapitol. Pro rozbor sociálního statusu souhlasila s jeho návrhem, aby kategorie „zemědělec“ byla nahrazena výstižnějším označením „rolník“, a to v rozdělení rolník-sedlák. Dále kandidátka široce pojednala o vztahu obranných spolků k eugenic a rasové otázce. Souvislost je zcela zjevná – spolky ve své činnosti podporují (včetně do stereotypu) rodopis, rasovou hygienu (rasová hygiena coby cesta k nápravě), tlak na porodnost (požadavek 4 potomků). Dále se zaměřila na pojem populační politika (kvantitativní i kvalitativní důraz), zřízení Úřadu pro populační politiku v roce 1935.

V návaznosti na tyto odpovědi otevřel **prof. Jakubec** diskusi.

Prof. Jindra se dotázal, do jaké míry bylo sudetoněmecké obyvatelstvo ovlivněno? Jaké byly náklady časopisů a byly patrné odlišnosti mezi městem a venkovem? Jaká byla návštěvnost schůzí? **Dr. Balcarová** uvedla, že zasaženo bylo téměř veškeré německé obyvatelstvo (masová účast), demonstuje na tabulce členství a na dobových vyobrazeních. V návaznosti na dotaz **prof. Jindry** ohledně věku členstva

kandidátka uvedla, že nejvíce byly zasaženy osoby v produktivním věku – skupina 30-40 let, následována skupinou 20-30 let.

Prof. Kubů upozornil na speciálně školené Wanderlehrer a Wanderredner (učitel, řečník), kteří obcházeli jednotlivé domy. Zdůraznil ambice spolků - snaha zakotvit v každé rodině a organizovanost celé akce.

Prof. Efmertová se dotázala na název práce – jedná se o uměleckou nadsázku? **Dr. Balcarová** zasadila heslo do širší souvislosti, jednalo se původně o heslo družstevního hnutí.

prof. Jindra poznamenal, že je nutné brát v úvahu, že Němci mají obecně velký smysl pro disciplínu (co řekl otec, to platí), poslušnost, ochota k výkonu, **doc. Šouša** v této souvislosti poukázal na „generační odstup“.

prof. Jančík poukázal na to, že by bylo potřeba stejným způsobem zpracovat 19. století. Dotazuje se – do jaké míry se překrývá spolková a politická činnost? Jaká byla snaha očistit „své“ území (mapování Čechů v německém území)? Bylo by možné využít místní kroniky?

dr. Balcarová označila kroniky za nosný pramen, ale v práci nevyužila - je to otázka dalšího prohlubování tématu. Co se týče překrývání spolkové a politické činnosti – spolky působily pod ideou nadstraničnosti – byli pod nimi organizováni jak křesťanští sociálové, agrárníci atd. Snaha „očistit“ své území byla samozřejmostí – bojkot, nájemné/byty...

Prof. Jakubec uzavřel diskusi.

(Hlasování)

Předseda komise **Prof. Jakubec** oznámil výsledky hlasování- všech šest hlasů bylo kladných. Komise navrhla udělit titul doktor. (Ph. D.)

Zapsala: Barbora Štolleová